

BÂBİÂLİ'NİN TARİH MECMUALARI (1943-1965)

Ali BİRİNCİ

Tarihe dair kitapların ve mecmuaların her zaman alâka göreceklere söylemek bir kehanet olmasa gerek. Çünkü bu türden kitaplarda doğrudan doğruya beşeri olanla, yâni insanla karşı karşıya gelinir. Bir insan için ise diğer insanların hikâyesi, cazibesini her zaman muhafaza edecektir. Bu sebepten ötürü geçip gitmiş insanların hikâyesi ne işe yarar sorulmasını hiçbir tarihçi tartışma gereği duymamaktadır. İnsani olan cazibesini hep koruyacaktır.

1908'de II. Meşrutiyetin ilânıyla gelişip serpilen Türk matbuatında tarihe dair yorumlar ve bilhassa hâtırat tefrikaları hep yerini muhafaza etmiştir. Bu bakımdan bir tarih araştırmasında bazen en hassas bilgiler en umulmadık bir mecmuanın veya gazetenin bir köşesinden çıkabilmektedir. Bu noktadan hareketle bir tarih çalışmasında mümkün olduğu kadar çok mecmua ve gazete taramak ilk hedef olmalıdır. Tabî bu arada ilk iş olarak hususen tarihe dair çıkarılmış mecmuaların taranması gelmektedir. Bu gibi çalışmalar gereği gibi yapılmadığı için tarih araştırmalarında çok defa hep aynı me hazlar kullanılmakta, adetâ istismar edilmekte, yeni me hazları keşfetmek ve tanıtmak gibi bir başka mühim vecibe yerine getirilmemektedir. Halbuki her ilk hedeflerinden biri de yeni me hazlara ulaşmak ve onları değerlendirip tanıtmaktır.

I. Tarih Mecmualarının Neşrine Başlanması:

Memleketimizde tarih araştırmalarını tanzim için kurulan Tarih-i Osmanî Encümeni'nin kuruluşundan sonra *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası* (sonra *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*) tarihçiliğimizin hâlâ ve en kıymetli bir neşir organı (101 sayı, 1910-1931) olanıdır. Tarih mecmualarının ilki ve resmî olanıdır ve yerine çıkarılan *Bellekten*'in zaman zaman arkeoloji mecmuası hüviyetine büründüğü göz önüne alınırsa, tarih mecmuası olarak değeri daha da artar.

Bu devrede diğer resmî tarih mecmuaları olarak *Türk Hukuk ve İktisat [Tarihi] Mecmuası* (2 sayı; 1931, 1932-1939), *Türk Tarih Arkeolojya ve Etnografya Dergisi* (5 sayı, 1933-1937), *Tarih Semineri Dergisi* (3 kısım, 1937-1938) ve İ.Ü Edebiyat Fakültesi tarafından çıkarılmaya başlanan (Eylül, 1949) *Tarih Dergisi* zikredilebilir. İsminde tarih kelimesi bulunmamasına rağmen *Türkiyat Mecmuası*'nı (1925) bu meyanda zikretmek gerekiyor. Dikkat edilmesi ve hatırlanması gereken bir başka husus ise 1932-1950 arasında çıkarılan halkevleri mecmualarının bilhassa mahallî tarih araştırmaları bakımından dikkate değer vesikaları ve araştırmaları ihtiva ettikleridir. Bunlardan bazıları meselâ *Gediz* (Manisa), *Ün* (Isparta), *Çorumlu* (Çorum) ve *Konya* (Konya) gibi mecmuaların bir tarih mecmuası hüviyetinde bulduklarıdır.¹

II. Hususi Tarih Mecmuaları:

Memleketimizde gerçek veya hükmi şahıslar tarafından çıkarılan tarih mecmualarının gerçekten de dikkate değer sayılabilecek hikâyesi henüz yazılmamıştır. Halbuki bu mevzuda makaleler değil; kitaplar yazılmış, tezler yapılmış olmalıydı. Çünkü bu türden mecmuaların sadece yazarlarının isimlerini sıralamak bile onların ehemmiyetlerini ortaya koymaya kâfidir.²

Husûî tarih mecmuaları tarihinde ünlü kitabiyat âlimi Ali Emiri Efendi (1857-1924) tarafından çıkarılan *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası* (31+5 sayı; 1918-1922) ilk olma vasfını kazanmıştır. Bilhassa bu mecmuada Fuat Köprülü aleyhinde yazdıklarıyla dikkati çeken A. Emirî, divan edebiyatına dair neşriyatıyla ve bilgisıyla tanınmaktadır. Bütün yazıları Emirî'nin kaleminden, masrafı da cebinden çıkmaktaydı.

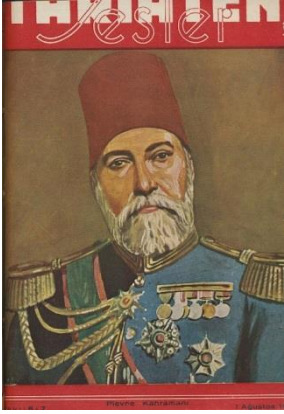
Ali Emirî'nin bu mecmuasından sonra uzun bir müddet tarih mecmuası çıkmamıştır. Bu arada 1928'de (1 Kasım) harf inkılâbı olmuş ve zaten küçük olan okuyucu kitlesi, yeniden teşekkül et-

¹ Halkevi mecmuaları için: Nurettin Güz, *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri*, Ankara, 1995, 174 s.

² Tarih mecmuaları hakkında görebildiğimiz ilk ve tek yazı çok umumî bir muhtevaya sahiptir: Mahmut H. Şakiroğlu, "Türkiyede şimdiye kadar çıkan popüler tarih dergileri", *Tarih ve Toplum*, sayı 1 (Ocak 1984), s. 65-68. Biz, hemen hepsi İstanbul'da çıkan mecmualara tahsis ettiğimiz yazımızın hacmini artırmamak için yazı isimleri zikredemeyip yazar isimlerini vererek bir fikir oluşturmaya çalıştık.

meye başlamıştı. Gerek hemen hemen bütün gazetelerde ve gerekse mecmualarda bulunan tarihe dair yazılar ve tefrikalar tarih okuyucularının ihtiyacına cevap veriyordu. Diğer taraftan Ahmet Refik Altınay, Abdullah, Ziya Kozanoğlu, M. Turhan Tan (asıl adı Samih Fethi) ve İskender Fahreddin Sertelli gibi yazarların tarihî romanları ve tefrikaları büyük alâka çekiyordu.³

I. Tarihten Sesler (25 sayı, 15 Ocak 1943- Mayıs 1945)

İkinci Dünya Harbinin en netameli günlerinde Türkiye harbin dışında kalmak için büyük gayretler gösterirken A. Emirî'nin mecmuasmdan sonra sıralamada ikinci, ancak yeni harflerle birinci olan hususî tarih mecmuası *Tarihten Sesler*, tarihî romancıların büyük isimlerinden biri

İskender Fahreddin Sertelli tarafından kuruldu. Bâbiâlî'nin çok yazarlı gerçek ilk tarih mecmuasının sahibi ve umumî neşriyat müdürü Prof. Dr. Yavuz Abadan oldu. Onun Eskişehir mebusu seçilmesi üzerine imtiyaz sahipliği uhdesinde kalırken yazı işleri müdürlüğüne genç ilim adamlarından Tarık Z. Tunaya (Sayı: 6-7, Haziran-Temmuz 1943) getirildi. Kısa bir müddet sonra Behçet Adil Bağdatlıoğlu mecmuanın sahibi, ünlü mektep kitapları yazarı Emin Oktay ise yazı işleri müdürü oldu. Bu arada 29 Mayıs 1943'de, mecmuanın ancak ilk beş sayısını görebilen kurucusu İskender Fahreddin Sertelli ahirete göçtü.

Mecmua yirmi beş sayı (Ocak, 1943-Mayıs 1945) çıkarılabildi ve ifade edildiği gibi okuyucuların rağbet ve teveccühünü kazandı. Masraflarından artan geliri İ.F. Sertelli'nin ailesine ve çocuklarına tahsis edildi.⁴

Mecmuada görülen imzalar, hakkında bir fikir verebilir: Yavuz Abadan, Tarık Z. Tunaya, Selâhaddin Demirkan, Vâ-Nû. Feridun Dirimtekin,

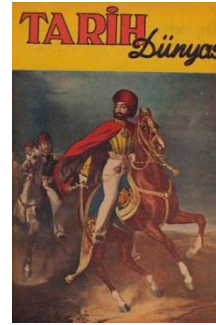
³ A. Emirî için 'Ali Birinci, "Kitabistan Mülkünün Sultanı: Ali Emirî Efendi", *Dergah*, sayı 47 (Ocak 1994) 5.20

⁴ Mecmuaların kaç sayı çıktıklarına başlıklarda işaret edilmiştir. Metinde, görülebilen nüshaların yazarlarının listesi verilmiştir.

Reşad Ekrem Koçu, Dr. Celal Tahsin Boran, M. Fahreddin Çelik (Kırzioğlu), İskender F. Sertelli, Osman Cemal Kaygılı, Münir Süleyman Çapanoğlu, Muzaffer Esen, Aziz Ogan, Mustafa Ragıp Esatlı, S. Şamlı, Kadircan Katlı, Rıza Çavdarlı, M. Nuri Gencosman, Necati Işıl, Enver Behnan Şapolyo, Necmeddin Sadak, M. Şakir Ülkütaşır, Mahmut Yesarî, Tahir Alangu, Steven Runciman, Selim Nüzhet Gerçek, Orhan Tuna, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Necdet Rüştü Efe, İbrahim Kutluk, Z. Fahri Fmdıkoğlu, S. Nafiz Tansu, Mükrimin Halil Yinanç, A. Süheyl Ünver, Mesut Koman, Ziya Şakir, Sermet Muhtar Alus, Fevzi Kurtoğlu, Refik Balcı, Reşit Ülker, Hasan Adnan Giz, Salih Zeki Aktay, Zeki Velidi Togan, Zekâî Konrapa, Seferlilî Mehmet Halife, Sabur Rasol, M. Öktem, Suat Yürük, Behçet Adil Bağdatlıoğlu, Malik Sayar, M.C. Şehabettin Tekindağ, Emin Oktay, Tarık Sarım...⁵

1924'den yâni A. Emirî'nin mecmuasmdan sonra, 1950'ye kadar çıkan ilk ve son mecmua, bilebildiğimiz kadarıyla *Tarihten Sesler* olmuş ve 1950'den itibaren bol miktarda çıktığı görülen mecmuaların ilk örneğini ve ilham kaynağını teşkil etmiştir. Sadece bu tarafıyla dahî mecmuanın hususiyeti ve ehemmiyeti ortadadır.

2. Tarih Dünyası (38 sayı, 15 Nisan 1950-26 Şubat 1953)

1950 senesi tarih mecmuacılığında adetâ altın çağı oldu. Dört güzel ve kıymetli tarih mecmuası bu sene içinde birbirini takiben çıkmaya başladı. Bunlardan birincisi tarih, hattâ coğrafya mecmuacılığımızın birkaç büyük isminden biri olan Niyazi Ahmet Banoğlu (1913-1992)

tarafından çıkarılan *Tarih Dünyası* isimli mecmuadır.⁶

15 mayıs gününden itibaren onbeş günlük ola-

⁵ Millî Kütüphane'deki takımı yerinde bulunmayan mecmuanın ilk 14 sayısı T. T. Kurumu'nda bulunmaktadır. Biz bu sayılardaki yazarların isimlerini verdik.

⁶ Naşirlerin doğum ve ölüm tarihleri için: *50 Yıl Albümü 1946-1996*, İstanbul 1996 446 s

arak çıkmaya başlayan mecmuanın hedefi gizli kalmış tarihî hakikatleri ve kıymetleri Türk efkârına arzetmekti. Vesika neşri de yapılmak istenenler arasındaydı. Gerçekten de mecmua bilhassa yakın tarihe dair hâtıralar, vesikalar ve resimlerle dopdolu olarak basılıyordu.⁷

15 Nisan 1950-15 Eylül 1951 tarihleri arasında onbeş günlük olarak yirmibeş sayı çıktı ve daha sonraki sayılarını aylık olarak gayrı muntazam bir şekilde neşredebildi ve 26 Şubat 1953 tarihli 38. sayısı ile neşriyatına son verdi. Mecmuada görülen imzalar ve rumuzlar sırasıyla şöyledir: Be.Se. Ahmet Refik (Altınay), İbrahim Hakkı Konyalı, Adnan Giz, Fahri Celal Göktolga, M. Razi Yalkın, Galip Kemalî Söylemezoğlu, H. Nezih Erksan, Mithat Sertoğlu, Naşit Baylav, Fuat Ezgü, N. A. Banoğlu, Derviş Karamanoğlu (İ. H. Konyalı), Tahsin Öz, İ. Atis (İ. H. Konyalı), Ali Kemalî Aksüt, Lebib Muammer, C. Erksan, Falih Rifki Atay, Sait Toydemir, Ahmet Bülend, Reşat Ekrem Koçu, Kemal Çiğ, Dr. Necmeddin Erim, Tayyib Gökbilgin, Miss Pardoe, Rasim Özgen, Tevfik İnci, A. Süheyl Ünver, M. Çağatay Uluçay, Y. Bahri Doğanay, Ferdi Öner, Resuhî Baykara, Nazmi Sevgen, Osman Ergin, Caroline Suchloşka, Ekmel Molla, Ahmet Hamdi Tanyeli, Ahmet Bedevi Kuran, Ziya Erkins, İbrahim Artuk, Derviş Doğan Kalender, Ahmet Bülend Koçu, Selâmî İzzet Sedes, Ahmet Reşat, Mustafa Sâi, Mahmut Nefî, H. Ali Rıza Sağman, Ali Kemal Balkanlı, İsmail Baykal, Muzaffer Esen, Selâmi Münir Yurdatap, Mehmet Zeki Pakalın, Cevriye Artuk, Vefik Tura, Esat Sezai Sümbüllük, Ferit Ağazade, Henry Bordeaux, Osman Nuri Eti, Salâhaddin Güngör, Aziz Esenbel, Halil Sedes, Cemaleddin Server (Revnakoğlu), Feridun Dirimtekin, Selâhaddin Demirkan, Mehmet Halid Bayrı, İhsan Nuri Sir, M. Tayyar, Kazım Sevinç Altınçağ, Macit Uygur, Raif Yelkenci, Mehmet Türkiöğlu, Yaşar Gökçek, Bennard Bromage, Tahsin Ünal, Nejat Yıldırım Kemal, Fahrettin Altay, Hayreddin Alptekin, Avram Galanti, Nahit Sırrı Örik, N. R. Efe, İsmet Gönülal, Midhat Şükrü Bleda, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Fâzıl Ayanoğlu, Tahsin Öz, Turhan Toker, Fahir Baba (Yusuf Fahir Ataer), Dr. Fahri Can, Sabahattin Kerimoğlu, S. Toydemir, Zafer Hasan Ayberk, Nuri Özkan, Feridun Kandemir, Tan Çolban, Atif Bumin, Receb

Baysun, Sadi Borak, Muharrem Giray, Tahir Olgun, Suphi Uzunca, Nurettin Oflaz, M. Yesarî, Hamdi Varoğlu, Muzaffer Uyguner, Kadircan Katlı, A. Baha Özler, Bahattin Akolu, Dr. Şadan Talat Ural, Rauf Tunçay, Hasan Amca, M.S Tura, Necip Erimsel, Leyla Soykut, S. Tur, Hüseyin Nihad Erer, Turgut Işıksal, Charles Diehl, Şeki Berker, Edwin Müller, Leyla Yazıcıoğlu, H. Semih Tongsir, Oscanyan, Aziz Akıncan, M. S. Çapanoğlu, M. Kadri, Muhtar Dağlı, N.C. Kesim, Muzaffer Giray.⁸

Tarih Dünyası'nın Fatih, Osmanlı Tarihinde Yasaklar (R.Ekrem Koçu), *Selim III ve Alemdar Mustafa Paşa* (A. Cemal Erksan) ve *Aşık Şair Paşalar* (R. Ekrem Koçu) isimli ve hepsi de 1950'de basılmış dört özel sayısı bulunmaktadır. Yine müstakil mecmua hâlinde *Tarihte Güzel Kadınlar* (1953) mecmuası ve *Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese* (Tahsin Öz, İstanbul, 1953, 47 s), *Ansiklopedik Mizah Dünyası* (8 sayı, 1952) ve gayrimuntazam şekilde de olsa dört sayı çıkarılan *Coğrafya Dünyası'nı* (4 sayı, 1950-51) bu meyanda zikretmek gerekir. Bu son mecmuada Türkiye ve başka memleketler hakkında tercüme ve telif dikkate değer yazılar bulunmaktadır.

3. Tarih Orduya Sesleniyor ve Tarih Sesleniyor (Nisan-Haziran 1950)

1950 Nisanında çıkmaya başlayan ikinci mecmua *Tarih Orduya Sesleniyor* gibi çarpıcı bir isim taşıyordu. Altbaşlığı ise "Her ayın ilk onbeşinde çıkan tarih ve aktüalite mecmuası" olduğuna dikkati çekiyordu. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Cemay Kutay, teknik sekreteri Turhan Gürkan'dı. Resimlerde Oral Orhon imzası bulunuyordu. Mecmuanın ilk sayısı Nisan-Mayıs, ikinci sayısı Mayıs-Haziranda çıktıktan sonra, sayfa sayısı ve ebadı küçültülerek ismi *Tarih Sesleniyor* şeklinde kısaltıldı, 17 ve 24 Haziranda bu isimle iki sayı daha çıktı. Bu, yeni şekliye haftalık ilk tarih

⁸ Yazımızda ikinci kere zikredilen yazarların soyadları aynen, isimleri ilk harfleriyle verilmiştir.

⁷ Mecmuanın tam takımını gördük.

mecmuası olmaktan başka bir hususiyetinden bahsetmek mümkün değildir. Her iki mecmuada Cemal Kutay'ın (d. 1909) imzasını taşıyan daha sonraki diğer tarih mecmuaları gibi bu türden mecmuaların en az tarihî malzeme ihtiva ve değer ifade edenleri arasına katıldı.

Görülen imzalar: C. Kutay, M. Z. Pakalın, Cafer Tayyar Eğilmez, Osman Nuri, Pirisküs, A.R. Seyfi, Süleyman Trablus, M. R. Yalkın, Sedat Doğruer, Müşavir Paşa, Semih Mümtaz, İ. Ziya, Bersis, A.H Öztalay, Babür, M.Hayri Egeli, E. Kuşçubaşı, Celal Davut Arıbal, H.O. Erkan, L. Von Sanders, G. Zacharia, Hammer. İmzasız yazıların çokluğu dikkati çekmektedir ve bir tarih mecmuası için garabettir.

4. Resimli Tarih Mecmuası (84 sayı, 1950-1956)

1950 senesinin Nisan ayında çıkmaya başlayan *Tarih Dünyası* ve *Tarih Orduya Sesleniyor* isimli iki aylık mecmuadan sonra, Mayıs ayından itibaren *Resimli Tarih Mecmuası*'nın ilk sayısı Bâbiâli vitrinlerinde görüldü. İlk ikisi için gerçekten de ciddi bir rakip olan mecmuanın sahibi onyedinci yaşında Bâbiâli'ye ilk adımını atan, bir çok gazete ve mecmuada yazdıktan sonra kendi adına Aylık Ansiklopedi'yi (1955-1975) çıkarmak gibi kıymetli ve başarılı bir neşriyat tecrübesine sahip olan Server İskit (1894-1975) idi. O, tertip ve düzen bakımından öncekilerden kıyaslanamayacak kadar daha mükemmel olan bu mecmuayı altı sene boyunca muntazaman çıkardı.⁹ Bu sahanın ilk uzun ömürlü temsilcisi Resimli Tarih Mecmuası olmuştur.

Tercüme yazıların da bulunduğu mecmuada görülen imzaları şöylece sıralayabiliriz: Feridun Fazıl Tülbentçi, Ahmet Rasim, M.Z., Haluk Y. Şehsuvaroğlu, R. E. Koçu, S. M. Alus, Z. Şakir, Ercüment Ekrem Talu, Ömer Rıza Doğrul, Nuri Hüseyin Tuğrul, Şevket Rado, A. K. Aksüt, Abdullah Uygur, Mehmet Enis, F. Kandemir, Sadi Koçaş, Hasan Aşır Turgay, Tahsin Ünal, Yakup Özdemir, Zuhurî Danışman, Semih Mümtaz, Tahsin Öz, A. B. Kuran, Z. H. Aybek, Ali Galip Öztürkmen, Abidin Dav'er, Halit Akmansü, Ziya Melek, Esat (Bülkat) Paşa, Ragıp Akyavaş, Hüseyin Namık Orkun, Vele Çelebi, T. İnci, Reşat Nuri Güntekin, Ali Kemal Sunman, Ali Rıza Seyfi, Behçet Cemal, A.R., Süreyya Ergin, Rıza

⁹ S. İskit'in geniş hayat hikâyesi için: Ali Birinci, "Server İskit", *Kebikeç*, sayı, 3 (1996), s. 57-66.

Çavdarlı, Bahtiyar Cemil, S. İ, Sedes, O.A., Tarık Mümtaz Göztepe, Rıdvan Güneş, Hamza Osman Erkan, Sudi Yağız, Sırrı Piroğlu, Osman Nuri Aladağ, İsmail Talman, Mustafa Cezar, Topçu İhsan (Eryavuz), Faruk Sümer, Mehmet Emin (Yurdakul), Ömer Seyfettin, Mehmet Akif, Ali Ekrem (Bolayır), Ay. An., Eroğul R. İskit, Hikmet Feridun Es, M. S. Çapanoğlu, N. S. Örik, Arslan Tufan (Yazman), Selâhattin Güngör, Refik Alpaslan, Kadircan Katlı, Hasan Suvla, Enis Tahsin Til, G. Ergiç, Seyfettin Kayal, S.İ., İ. Behçet Akın, Sırrı Tiz, Şükrü Sazlıdere, Mehmet Ataker, Kerim R. Tümay, Nuri Pek, R. A. S(evengil), Mesut Can, Leyla Soykut, Mithat Sertoğlu, Abdurrahman Aygün, Şahap Tayfur, Sami Rodoslu, M. Hüsnü Camcı, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Fazıl Murat (Mithat Sertoğlu), H.R. Gürpınar, Sırrı (M. Sertoğlu) Tefik Bıyıklıoğlu, Mehmet Önder, Vâlâ Nurettin, M. Zekai Konrapa, H. Ziya Uşaklıgil, Süleyman Kâni İrtem, Cemal E. Ortekin, Arif Avarlı, Şerif Çavdaroğlu, F. Dirimtekin, Turgut Işıksal, A. R. Sağman, Muzaffer Ramazanoğlu, Faik Reşit Unat, Ali Süha, Ali Semih Arıcan, Hicret Cambazoğlu, Zeynel Akkoç, Ferit Kerimoğlu, Ali Hamdi, Nihat Alp, S.İ (Server İskit), S.S. Tugay, P.S., Dr. Ali Kayacan, Şerafettin Ersoylu, Talât Hasircioğlu, (Vladimir) Minniroğlu, Emin Âli Çavlı, Nurettin Tür, Celal Esat Arseven, Rıdvan Nafiz Edgüer, M. Sami Yulaç, Ferit Celal Güven, Nuri Dalkılıç, Rasim Süerdem.

Resimli Tarih Mecmuası'nın muhtevası diğerlerinden biraz farklı olarak, Osmanlı Tarihi'nin bütün devrelerine tahsis edilmiştir. Dünya tarihine dair yazılar da zaman zaman basmıştır. Mecmua ilâve formlar hâlinde bir çok kitap da vermiştir. Bunlar içinde Kâmil Kepeci'nin (öl. 5. 10. 1952) *Tarih Lûgati* (İstanbul, 1952 416 s.) bilhassa dikkate değer.

5. Tarih Hazinesi (17 sayı, 15 Kasım 1950-Nisan 1953):

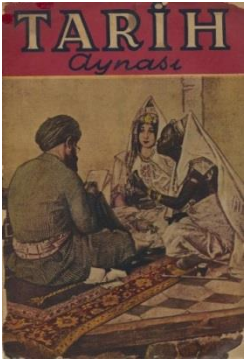
1950 senesinin dördüncü mecmuası olan *Tarih Hazinesi*, bilhassa yazdığı şehir tarihleriyle tanınan ve bu gibi mecmualarda bir çok yazı neşretmiş bulunan İbrahim Hakkı Konyalı (ilk soyadı

Atis, 1896-20 Ağustos 1984) tarafından onbeş günlük olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Ancak 10. sayıdan itibaren aylık hâle getirilen mecmua gayrimuntazam bir şekilde Nisan 1953'e kadar neşriyatını devam ettirmiştir. Sahibi ve yazı işlerini idare eden İbrahim Hakkı Konyalı iken 15. Sayıda (Nisan 1952) bu vazifeye eşi Meliha Atis getirildi. Kendisi ise başmuharrir oldu.

Mecmuada görülen imzalar şunlardır: İ. H. Konyalı,ERCÜMENT EKREM TALÛ, T. ÖZ, M. RASİM ÖZGEN, F. KANDEMİR, İ. ATIS (İ.H. KONYALI) DERVİŞ KARAMANOĞLU (İ.H. KONYALI), İSMAİL BAYKAL, ELİF NACI, S. M. ALUS, YUSUF AKYURT, T. GÖKBİLGİN, MUHTAR PAŞAOĞLU (S.M. ALUS), A. H. TANYELİ, ÖMER ATAĞLU, R. ÇAVDARLI, AYHAN NALBANDOĞLU, MUZAFFER RAMAZANOĞLU, MEHMET KADIROĞLU, RÛSUHİ BAYKARA, A. S. ÜNVER, HÛSEYİN ŞEMS GÜNESEN, R. E KOÇU, ESAT SEREZLİ, ANBER REİSOĞLU, MEDİHA ATIS, CAHİDE TAMER, HASİM ZEKİ YAZICIOĞLU, M. R. YALKIN, FUAD EZGÜ, HAKKI ARAYAN (İ.H. KONYALI), MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU, VAK'ANÜVİS (İ.H. KONYALI), RIFAT İZGİ, SAİT TOYDEMİR, T. LEVENDOĞLU, LÛTFİ TURANBEK, MEMDUH MUİN TAYANÇ, E. Â. ÇAVLI, S. GÜNGÖR, HERBART MELZİG, TEVFİK İNCİ, İSMAİL HİKMET ERTAYLAN, RÛKNEDDİN AKBULUT, STEVEN RUNCİMAN, AHMET ATEŞ, FAİZ DEMİROĞLU, FAZIL AYANOĞLU, FUAD KÖPRÜLÜ, H. NALBANDOĞLU, İRFAN MENGÜ, FERRUH ARSUNAR, İZZET FUAD PAŞA, NUREDDİN CAN GÜLEKLİ, HALİL SEDES, SAMED AĞAOĞLU, HEREVİ, M. FARUK GÜRTUNCA, GALİP KEMALİ SÖYLEMEZOĞLU, AHMET KEMAL ŞEMSİOĞLU, HAYDAR ALKOR, KEMAL M. ALTUNKAYA.

Mecmuanın Mayıs Mimar Koca Sinan'ın Eserleri isimli eki (176 s.) tamamlanamamıştır.

6 .Tarih Aynası

Ağustos 1951'de ilk, Aralık'ta ise ikinci ve son sayısı çıkan onbeş günlük *Tarih Aynası*'nın sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ûl müdürü Faruk Rıza Güloğul idi. *Tarih Sesleniyor* gibi, bir denemeden ibaret kalan

mecmuada T.A., M.S. Çobanoğlu, Ahmet Refik, A.

H. Tanyeli, Süleyman Fahir, F. Kavukçuoğlu imzaları ve imzasız yazılar bulunuyor.

7. Yeni Tarih Dünyası (22 sayı, 17 Eylül 1953- 1 Ağustos 1954)

26 Şubat 1953 tarihli 38. Sayısıyla bilemediğimiz bir sebepten ötürü *Tarih Dünyası*'nın neşriyatını durduran Niyazi Ahmet Banoğlu aynı senenin 17 Eylül'ünden itibaren *Yeni Tarih Dünyası*'nı onbeş günlük olarak çıkarmaya başladı. Mecmuanın sahibi ve eşi Anna Banoğlu, yazı işleri müdürü ise kendisiydi. Son sayısı (22) 1 Ağustos 1954'te çıktı.

Tercüme yazılara da yer veren mecmuada görülen imzalar şöyle sıralanabilir: N. S. Örik, R. E. Koçu, C. S. Revnakoğlu, H. Amca, M. Çağatay Uluçay, Feridun Kandemir, Muazzez Çığ, S. N. Gerçek, R. Baykara, M. H. Bayrı, Abdurrahman Adil Eren, N. A. Banoğlu, A. S. Ünver, N. Baylav, K. Katlı, T. Öz, Zahir Güvemli, Mehmet Şerif Çavdaroğlu, A. K. Aksüt, R. A. Sevengil, Ziya Erkins, Kemal Ünal Akpınar, Hikmet Ülgen, Muzaffer Batur, Hatice Kızılyay, İhsan Nuri Sir, Şefik Ateşlikan, Tayfur Sökmen, Sadettin Piralı, Sami Karayel, S Kâmil, Mehmet Ali Kâğıtçı, Yüksel Ozan, Aziz Bilâloğlu, N. Kesim, Hasan Nevzat Karagil, Ahmet Emin Yalman, Macid Uygur, Y. F. Baba (Ataer), Galip Kemalî Söylemezoğlu, Aziz Akmcan, Necdet Rüştü Efe, Aziz Ozan, S. Borak, S. M. Yurdatap, Hâfı Kadri Alpman, H. Fikret Alasya, Neriman Hikmet, Ahmet Tevfik, Kadri Öztürk, Nurullah Tilgen, Haydar Vaner, Asaf Tanrıkut, Şemseddin Sabri Kocamemi, İsmail Habib Sevük, Tahir Pamir, M Hilmi, A. Rifat Çamlıdağ, A Bediî Ertan, Taci Eriçok, Erol Tümertekin.

Mecmua 1953`de *Atatürk Özel Sayısı* ve 1954`de *Türk Dünyası 1954 Yıllığı* çıkarmıştır. *Yeni Tarih Dünyası*, Niyazi Ahmet Banoğlu,nun *Türk Dünyası*'ndan sonra ikinci mecmuasıydı. O'nun daha sonra da zaman zaman çıkardığı tarih mecmuaları olmuştur ki sırası gelince tetkik edile-

cektir.

8. Dün ve Bugün (48 sayı, 4 Kasım 1955 - 5 aralık 1956)

Tarih Sesleniyor mecmuasından sonra haftalık çıkan ikinci tarih mecmuası *Dün ve Bugün*'dür. Diğer taraftan asıl hususiyetine alt başlıkta işaret edilmiştir: Haftalık yakın tarih mecmuası.

Mecmuanın imtiyaz sahipleri Eşref Ekici] ile Feridun Kandemir'dir (1895-1977). Teknik sekreteri Recep Ekicigil olan mecmuanın yazı işleri müdürü Feridun Kandemir yakın tarihimize dair bir dizi kitabın da yazarıydı. Mecmuanın isminin *Dün ve Bugün* olması şimdiye kadar tarih mecmuaları arasında zikredilmesine mâni olmakla beraber ilk mühim yakın tarih mecmuasıdır ve gerçekten de kıymetli hatırat tefrikalarını ihtiva etmektedir. Zaten mecmuayı basan Ekicigil yayınları yakın tarihimize dair bastığı kitaplarla tanınmaktaydı.

Mecmuada görülen imzalar şunlardır: Lütfi Arif (Kenber), Refik Koraltan, F. Kandemir, Şükrü Kaya, Dr. F. Can, Tarık Mümtaz Göztepe, Zeynel Besim Sun, Cafer Tayyar Eğilmez, C. Kutay, Sami Ertürk, H.S. Tanrıöver, Hüsnü Himmetoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Kâzım Nami Duru, M. S. Çapanoğlu, Ruşen Eşref Ünaydın, Cüneyt Eken, Ahmet Rasim, Şemsettin Günaltay, Rauf Orbay, Seyfi Düzgören, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Nihat Reşat Belger, Cezmi Türk, Cavit Bey, Emin Erkul, Hüsnü Oğuz Erkmen, Tütünübaşı Şükrü, Ali Fuat Başgil, Fethi v Çelikbaş, Kerim Milar, Muhittin Akdik, Suphi Batur, Osman Alişiroğlu, Ahmet Hamdi Başar, Selâhattin Âdil, İrfan Hilâl, Sait Halim Paşa, Nizamettin N. Tepedelenlioğlu, Nuri Demirağ, Yakup K. Karaosmanoğlu, Celal Dora, Mükerrerem Sarol, Cüneyt Eken, R. Haşim Tarı, Doğan Nadi, Şahap Gürler, H. D. Erkan, Namık Zeki Aral, Ali Yeniaras, Adnan Menderes, Peyami Safa, Esat Hoca (mebus, M. E. İleri), İsmet İnönü, Sadi Irmak, Hilmi Uran, Rıza Tevfik, Burhan Felek, Enver Karan, Tahsin Uzer, Ahmet Besim Atalay, Nebizâde Hamdi (Ülkümen), Sinan Tekelioğlu, Fuad Köprülü, Abdurrahman Şeref, Süreyya İlmen, Seyyidin Ahmet, Kardaşko Habusan, M. Ali Konyar, Ali Haydar Mithat, Ali Rıza Ali Rıza Paksos, G. K. Söylemezoğlu.

Mecmuanın son sekiz sayısına imzasız yazılar hâkim olmuş, ebadı küçülmüş ve önceki 40 sayısına nazaran kıymeti çok azalmıştır.

9. Yeni Tarih Dergisi (45 sayı. Ocak 1957-Eylül 1960).

Server İskit'in *Resimli Tarih Mecmuası*'ndan sonra çıkardığı aylık mecmuanın değişik bir tarafı bulunmaktadır. Sahibi Server İskit, meslûl müdürü Ziya Hünerman olan mecmuanın asıl maksadı tarihe dair kitap ilaveleri vermektir. Bu suretle neşredilen kitapların en ünlüsü *Resimli ve Haritalı Mu-*

fassal Osmanlı Tarihi olup altı ciltlik bu kitabın ilk dört cildi bu şekilde neşredilmiştir ve hâlen derlitoplu en iyi Osmanlı Tarihi bu kitaptır. Büyük ölçüde Kâmil Kepeci'nin lûgatinden nakledilen *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi* (Midhat Sertoğlu, İstanbul, 1958 356 s.) bu dizinin bir başka örneğidir. İlk başlarda iki forma olan mecmua kısmı sonlarda yarım formaya (8 s.) düşmüştür. Bu arada 36. sayıda (Aralık, 1959) mes'ûl müdürü Temel İskit olmuştur.

Mecmuada görülen imzalar: F. F. Tülbentçi, Zarf Orgun, Tevfik İnci, F. Kandemir, Hüseyin Rahmi Gürpınar, M. Zekâî Konrpa, Jüles Verne, Ahmet Rasim, H. Y Şehsüvaroğlu, Tahsin Ünal, Ç. Uluçay, S. İ. Sedes, Şükrü Kaya, M. N. M. Sertoğlu, Hakkı Süha Gezgin, Sermet Muhtar Alus, Ömer Rıza Doğrul, Âhu, Vahid, F. Kurdoğlu, Leylâ Saz, Münir Sirer (M. Sertoğlu), Ahmet Refik, Cevdet Paşa, Esat Cemal Pâker, Ali Fuat Türkgeldi, Mehmet Ârif, Cemaleddin Efendi, Ahmet İhsan, İhsan Sungu, A.D. Mordtman, Süleyman Kâmi İrtem, Z. Melek, Rauf Yekta.

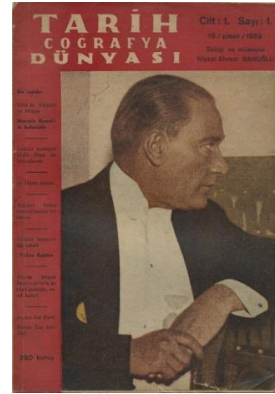
10. Tarih-Coğrafya Dünyası (12 sayı, 15 Nisan-15 Aralık 1959)

Niyazi Ahmet Banoğlu daha önce çıkardığı *Tarih Dünyası* ile *Coğrafya Dünyası* yerine 15 Nisan 1959 tarihinden itibaren on beş günlük Tarih-Coğrafya mecmuasını çıkarmaya başladı. Sahibi kendisi, yazı işleri

müdürü Nurcihan Kesim idi. 4. sayıda (31 Temmuz) kızı Deniz Banoğlu yazı işleri müdürü oldu. Daha öncekileri hatırlatan mecmuanın muhtevası bilhassa yakın tarih ve hâtırat bakımından nispeten zayıftır. İçindeki yerli imzalar şunlardır: Mustafa Kemal, Şeref Ergenekon, M. Şevki Yazman, M. Ç. Uluçay, S. Çelikkol, Ali Saim Ülgen, N. S. Örik, Abdülkadir Erdoğan, S. Borak, Muazzez Çiğ, H. Y. Şehsuvaroğlu, Mehmet Rifat, Abbas Halim Paşa, Hakkı Güvendik, Cevdet Yakup Baykal, Hatice Kızılyay, Firuz Kesim, İ. H. Uzunçarşılı, Sadettin Erel, N. Sevgen, Behçet Kemal Çağlar, K. N. Duru, Hasan Âli Ediz, N. A. Banoğlu, İhsan Ilgar, C. S. Revnakoğlu, Y. F. (Ataer) Baba, M. Sertoğlu, M. H. Bayrı, Baki Vandemir, İsfandiyar Esat Kadester, Müjgân Cumhuri, Süheylâ Beken, Z. Şakir, Necmettin Sadak, Nurettin Can Gülekli, Mithat Şükrü Bleda, Dr. F. Can, Hakkı Tarık (Us), Şükrü Uras, , Nazmi Çağan, Muzaffer Kılıç, Tevfik Bıyıklıoğlu, Tahsin Ünal, Aslan Ergüç, Arın Engin, Tarhan Toker, M. H. Yinanç, Kadri Perk, Münir Hayri Egeli, Faiz Demiroğlu, Nurettin Artam, Sadık Atak, Vehbi Kocagüneş, Muzaffer Erdoğan, Nureddin Sevin, Ş. Kaya, Nüzhet Bulca, Tevlik İleri, Suut Kemal Yetkin, S. N. Gerçek, Reşat Nuri Güntekin, A. S. Ünver, Fazıl Ahmet Aykaç, Ahmet Tufan Şentürk, Mahmut Esat Bozkurt, Cevad Abbas Gürer, Özcan Doğruöz, Neyzen Tefik (Kolaylı), Refik Halid Karay, Hüseyin Rifat (Işıl), Celal Nuri İleri, Kerim Yund, Sait Faik Abasıyanık, İclâl Işık, Falih Rifki Atay, A. F. Cebesoy, Bahadır Dülger, Sunullah Arısoy, Server Ziya Meramlı, Hasan Rıza Soyak, M. Kemal Öke, Cenap Ozankan, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sabahatin Kudret Aksal, Reşat Ekrem Koçu, M. Rasim Özgen, Hamdi Varoğlu, Osman Attilâ, Orhan Rahmi, Kılıç Ali, Halûk Nihat Pepeyi, İsmail Hakkı Tekçe, Behçet Kemal Çağlar, Kadircan Katlı, Cahit Sıtkı Tarancı, F. Demiroğlu, A. Baha Özler, Orhan Şaik Gökyay, Ziya Osman Saba, Hikmet Ülgen, Orhan S. Orhon, M. Şakir Ülkütaşır, Ali Haydar Alpagut, İ.H. Danişmend, İhsan Hmçer, Abdülbâki Gölpınarlı, Tahsin Yazıcı, Resuhi Baykara, N.S. Özerdim, Halil Dikmen, Şahap Sıtkı, Refi Cevar Ulunay, Mehmet Önder, Mehmet Kaadir Keçeoğlu, Kemal Sülker.

Tarih-Coğrafya Dünyası 15 Aralık 1959'da neşriyatına son verdikten iki sene sonra 19 Mayıs 1961'de yeniden çıkmaya başladı. 1-2 birleşik sayıdan sonra 30 mayısta 3. sayısı çıktı. Sahibi

Anna Banoğlu, yazı işleri müdürü Turgut Fethi Erden idi. 15 günlük olma geleneği yine muhafaza edilmesine rağmen öncekilerin aksine çok kısa ömürlü oldu.

Bu defa mecmuanın muhtevası, takdim yazısında da ifade edildiği gibi, Atatürk ve devri hakkındaydı.

Yazarları şöyle sıralanabilir: Naşit Mengü, Hakkı Güvendik, Osman Attilâ, Lütfi Oğuzcan, Muzaffer Gökman, S. Borak, F. R. Atay, K. Katlı, F. H. Dağlarca, Samizâde Süreyya (Berkem), İsmail Arar, Osman Turgut Pamirli, Dr. F. Can, H. Himmetoğlu, Kemal Güngör, P. Safa, Ahmet İlhan, N. A. Banoğlu, Nurettin Sevin, Cafer Tayyar (Eğilmez), Hasan Âli Yücel, S. K. İrtem, Razi Damacı, Esat Cemal Paker, Münir S. Çapanoğlu, Hâfız Yaşar (Okur), M. Sertoğlu, Cemil Topuzlu, F. N. Uzluk, A. S. Ünver, Ç. Uluçay, Ziya Somar, Nihat Sami Banarlı, R. E. Koçu, Aziz Tahsin Balkanlı.

II. Yakın Tarihimiz (52 sayı. 1 Mart 1962-21 Şubat 1963)

Dün ve Bugün'den altı sene sonra yine Feridun Kandemir tarafından, bu defa çıkış sebebi ismiyle de ifade edilen *Yakın Tarihimiz* mecmuası çıkarılmaya başlandı. *Tarih Sesleniyor* ve *Dün ve Bugün*'den sonra üçüncü haftalık mecmua olan *Yakın*

Tarihimiz ilk ikisinden daha uzun ömürlü oldu ve tam elli iki hafta muntazaman neşredildi. Üstelik hâlâ pek az görüldüğü üzere mecmuanın muhtevasına dair çok kullanışlı bir şahıs ve yazı başlıklarını ihtiva eden fihrist formasını ilâveten vermiştir. Mecmua yakın tarih araştırmaları için vazgeçilmez bir bilgi kaynağıdır. Buna rağmen bunun da gereği

gibi değerlendirildiğini söylemek mümkün değildir. Bilhassa hâtırat dizilerini ve yazıların ihtiva etmesi bakımından rakipsiz bir mecmuadır.

Hâtırat dizileri şöyle sıralanabilir:

1. Fahrettin (Türkkan) Paşa, "Medine Müdafaası". Bu hatırat daha sonra kitap hâline de getirildi . Feridun Kandemir, *Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler*, İstanbul, 1974 584 s.)
2. Emrullah Nutku, "İstiklâl Savaşında Denizciler" (Yazarın denizcilik hâtıralarını ihtiva eden kitapları var).
3. "Org Vedat Garan'ın hatıraları."
4. Fahri Engin, "Şanlı Hamidiye'nin meşhur akınları."
5. "Fuat Balkan'ın hatıraları."
6. "Keçecizade İzzet Fuat Paşa'nın hatıraları"
7. Ali Fahri, "Şeref Kurbanları."
8. "Kazım Özalp'ın hatıraları." ('T.T. Kurumu tarafından basıldı).
9. "Rauf Orbay'ın hatıraları" (*Hatıraları ve Söyledikleri ile Rauf Orbay*, İstanbul, 1965 208 s.)
10. "Maliye Nâzırı Cavid Beyin hatıraları."
11. "Cavid Beyin Zindandan eşine yazdığı mektuplar." -
12. "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri."

Mecmuada bilhassa hâtıralarını neşreden ve yazı yazan diğer isimler: A.C. Yöntem, H.C. Yalçın, C.C. Conk, Tunalı Hilmi, F. Kandemir, İ. Baykal, E.E. Talu, M. Giray, F. Engin, Sırrı Alıçlı, H.S. Tanrıöver, M.E. Bozkurt, H.S. Haydaranlı, C. Bardakçı, F. Altay, A.F. Cebesoy, M. Birgen, Celâleddin Germeyanoğlu, Zeki Paşa, Musa Kâzım, F. Can, D. Arıkoğlu, Z.A. Sirel, Süreyya Paşa, ,Tevfik Noyan, H. Nalbantoğlu, Abdurrahman Adil (Eren), O. Kocaoğlu, H. Himmetoğlu, Z.B. Sun, F. Kesim, İsmet

Karadoğan, A.Ş. Esmer, A. B. Atalay, L. Simavi, Yahya Galip, Ahmet Şerif, C. Tayyar Paşa, S.S. Karaman, Şeref Çavuşoğlu, Ferruh Niyazi Ayoğlu, Bedri Başakmcı, Ş. Mağmunî, A. Ağaoğlu, C. Topuzlu, M. Şükrü, Galip Paşa, Mevlüt Baysal, S. Âdil Paşa, H. Hüsnü Erkilet, E.R. Balkan, C. Dursunoğlu, M.B. Pars, Fazlı Necip, G.K. Söylemezoğlu, Kemalettin Sami Paşa, E.H. Tepayran. K. Karabekir, Y. Akçura, Ali Kemal, R. Karadağ, A. Galanti, N.S. Örik, C.R. Atilhan, H.E. Adivar, Galip Paşa, Sait Paşa, M.Ş. Yazman, Seyfi Nutku, H.Z. Uşaklıgil, Arif Cemil (Denker), H. Akmansü, H. Gerede, A. Seni (Yurtman), M. Rauf, Abdullah Cevdet.

12. Tarih Konuşuyor (60 sayı, Şubat 1964-Ocak 1969).

Aylık olarak çıkarılan mecmuanın "sahibi ve muharriri," Cemal Kutay, yazı işleri müdürü Mustafa Unan olarak ilân edilmişti. Ancak 13. (Şubat 1965) sayıda Cemal Kutay kurucusu ve muharriri, Mustafa Unan sahibi ve yazı işleri müdürü olmuştur. Kutay 14. (Mart 1965) sayıda sadece kurucusu olarak ilân edilmiştir. 30. (Temmuz 1966) sayıda C. Kutay ismi sadece yazar olarak görünmeye başladı.

Kutay'ın bu mecmuayı kendi derleme, daha doğrusu aktarma ve çarpıştırmalarını basmak için çıkardığı anlaşılıyor. Bunun içindir ki ilk onüç sayı, daha önce çıkardığı ve sonra çıkaracağı diğer tarih mecmuaları gibi, tarihçilik bakımından hiçbir kıymeti haiz değildir, tıpkı Cemal Kutay imzalı bütün diğer kitaplar gibi... Ancak 14. Sayıdan itibaren mecmua başkalarının yazılarda da açılınca bir kıymet ve mânâ kazanmaya başlamıştır.

Mecmuada görülen diğer imzalar: İ.H. Konyalı, M.A. Kağıtçı, S.R. İskit, M.Ş. Yazman, Asım Neşlet Sözmen, Z. Somar, F. Kandemir, A.R. Alp, Nurettin Peker, İbrahim Atis (İ.H. Konyalı), A. Cemaleddin Saraçoğlu, F. Demiroğlu, N.A. Banoğlu, H.O. Erkan, M.M. Tayanç, A.S. Ünver, E. Yücel, Orhan Aydar, T. Öz, Z. Erkins, K. Çiğ, C.S. Revnakoğlu, B.N. Şehsüvaroğlu, Ş. Tekindağ, İ. Artuk, Sabahat Alp, K. Samancıgil, İ. Ilgar, N.

Sevgen, Z. Hanban, N.S. Silan, M.N. Deliorman, A.N. Erman, F. Erus, K. Pamukçıyan, T.N. Çağdaş, F. Dirimtekin, M. Batur, R. E. Koçu, M. Sertoğlu, Ş. Tezer, E. Naci, Ziya Nuri, Güngör Yavuz

13. Tarihin Sesi (2 Sayı, 24 Nisan - 3 Mayıs 1962)

“Haftalık tarih ve aktüalite dergisi” olarak takdim olunan mecmua incelediğimiz 1943-1965 devresinde haftalık mecmuaların dördüncüsü, N. A. Banoğlu'nun ise en son ve en başarısız neşir denemesi olarak kalmıştır. Sahibi eşi A. Banoğlu, kurucusu ve umumî neşriyatı idare eden N. A. Banoğlu, neşriyat müdürü T. F. Erden, neşriyatı fiilen idare eden Tevfik Pars Piremehmetoğlu idi.

Mecmuada görülen imzalar: Eski bir Atatürkçü (Cemal Abbas Güner), K. Kafalı, Said Arif Terzioğlu, M. Kemal Öke, M. Sertoğlu, H. A. Yücel, İsmail Canbolat, M. S. Çapanoğlu, N. A. Banoğlu.¹⁰

14. Tarih Dünyası (7 sayı, 1 Aralık 1964 - 15 Mayıs 1965)

“Aylık tarihî ve siyasî dergi” alt başlığını taşıyan mecmuanın sahibi Muzaffer Enünlü, genel yayın müdürü Niyazi Ahmet Banoğlu, sorumlu müdürü Orhan Enünlü idi. Bilebildiğimiz kadarıyla N. A. Banoğlu'nun 15 Nisan 1950'de yine bu isimle başlattığı tarih mecmuaları zincirinin son halkasını teşkil etmektedir. İlk mecmuadan farklı olarak bu sonuncu Atatürk ve devri hakkındaki yazılara ağırlık vermesiyle *Tarih-Coğrafya Dünyası*'nın devamı gibidir. 7. sayısını göremedik.

Mecmuanın yerli yazarları: N.A. Banoğlu, Özgül Çelik, İlhan Selçuk, S.B., O. Enünlü, Hayriye Mahabaş, S. Borak, M.S. Çapanoğlu, O.N. Ergin, N. Sevgen, A.C. Emre, S.N. Tansu, A. Selen, C.S. Revnakoğlu, Lebib Muammer (N.A. Banoğlu), M.

¹⁰ Bu mecmuadan önce N. A. Banoğlu 15 ağustos 1960'ta, 27 Mayıs ihtilalinin ikliminde 4 sayfadan ibaret tek sayı *Tarihin İbret Aynası* isimli bir tarih gazetesi çıkardı. “Haftalık tarihî, siyasî, Atatürkçü gazete”nin sahibi ve imzasız bütün yazılarının yazarı N. A. Banoğlu, yazişleri müdürü Nebil Fazıl Alsan'dı.

Sertoğlu, M. Gökman, İ. Ilgar, A.S. Ünver, F. Güleç, O.Ş. Uludağ, K. Miras, F. Demircioğlu, Salih Münir Çorlu, Ayhan Kızılay, Ş. Erel, Y.Z. İnan, Elif Naci, G.K. Söylemezoğlu, S. Kumbaracılar, M.T. Tan, M.C. Kuntay, N. Baylav, M. Çığ, A.R. Seyfi, K. Çığ, N. Deliorman, A. Daver, H. Rifat (Işıl), N.S. Daniş, M.R. Esatlı, Z.F. Fındıkoğlu, E. Esenkova, S.M. Alus, N.M. Tepedelenlioğlu, M. Giray, H.K. Alpman, S.K. İrtem, Ö.R. Doğrul,

Mecmuada Ali İhsan Sabis ve Asım Gündüz paşaların hâtıralarından da parçalar ve ecnebî yazarlardan tercüme neşredilmiştir. Mecmuanın *Hürriyet ve Meşrutiyet*, *Malazgirt* ve *Alparslan*, *Atatürk* ve *Mevlânâ* özel sayıları bulunmaktadır.

15. Tarihçi (2. sayı, Nisan 1965)

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi “Tarih talebe cemiyetinin aylık organıdır”. Birinci sayısı Nisan 1965'te çıkmıştır. İkinci sayısı tarihsizdir. İmtiyaz sahibi bölüm talebeleri adına Fehmi Hakverdi, mesul müdürü Remzi Gücü, yazı işleri müdürü Enver Konukçu'dur.

Mecmuadaki imzalar: H. F. Hakverdi, R. Gücü, E. Konukçu, İlhan N. Dayıoğlu, Sevgi Kafalı, M. Tayyar Dabbağoğlu, Tuncer Baykara, Orhan Poyraz, İbrahim Kafesoğlu, A. Cevat Eren, Şahabettin Tekindağ, Mustafa Kafalı. Mecmuanın ikinci sayıdaki sahibi Naci Delice, mesul müdürü Orhan Poyraz. Yazı işleri müdürü görünmüyor.¹¹

Tarihten Sesler'de başlayan tarih mecmuacılığının 1965'e yâni tarih mecmuacılığında yeni bir çığır açan *Hayat Tarih Mecmuası*'na (216 sayı, 1965-1982) kadar olan hikâyesi, ana hatlarıyla bundan ibarettir. Bu vesileyle sonuç olarak söylenebilecek hususlar bulunmaktadır:

a) Bu türden mecmualar hakkında bu zamana

¹¹ Bu yazımızda *Ayin Tarihi*'ni bahis mevzuu etmedik. *Resimli Tarih Haftası* (4 sayı, 1951) ve *Hayat Tarih Gazetesi* için Millî Kütüphane'de kimbilir kaçınıcı “yerinde yok” cevabıyla karşılaştık. Ankara'da çıkan (1962) *Tarihte Bugün*'ü aramadık.

kadar ciddî ve tespite dayalı bir yazı yazılamamıştır. Meseleye bir yazı ile ancak işaret edilebilmiştir. Halbuki bu gibi mecmualar hakkında üniversitelerimizin tarih ve kütüphanecilik bölümlerinde tezler yapılmalı ve ehemmiyetine dikkat çekilmeliydi.

b) Araştırmacılar tarafından ihmâl edilen bu mecmualarda bilhassa son devirleri yaşayanların yazdıkları hâtıraların birinci dereceden mehz oldukları tartışılmayacak kadar açıktır.

c) Eski kültürü yaşayarak öğrenenlerin yazdıkları yazıların da değerleri ortadadır. Bu gibi yazılar sadece araştırma malzemesi olarak kullanılmayıp, aynı zamanda kitap hâlinde basılarak bu gibi mecmuaların sayfaları arasında meçhul kalmaktan kurtarılmalıdır. Nahit Sırrı Örik'in yakın tarih; Yusuf Fahir (Ataer) Baba'nın Bektaşilik ve Cemalettin Server Revnakoğlu'nun tarikatlerin âdabına dair yazdıkları bu cümleden olarak zikredilebilir.

d) Münif Fehim (Özarman), M. Tekdal ve M. Gülergün gibi ressamın bu mecmualarda bulunan resimleri de Türk resim sanatı ve tarihi bakımından incelenmelidir. Esasen Bâbîâlî ressamlığı diyebileceğimiz bu türden resim sanatının ve Münif Fehim gibi ressamın henüz tetkik edilmemeleri büyük talihsizliktir. Kısaca bu mecmualar sanat tarihimiz bakımından da değerlendirilmemiştir.

e) Tarih mecmuacılığında İskender Fahreddin Sertelli, Niyazi Ahmet Banoğlu ve Server İskit ile İbrahim Hakkı Konyalı gibi isimler, öncü sıfatıyla dikkati çekmektedir. Ancak 1955'de bunlara katılan Feridun Kandemir haftalık çıkardığı iki tarih mecmuasıyla en başarılı isim olarak yakın tarih araştırmaları için en çok ve kıymeti haiz malzemeyi kazandıran bir nâşir sıfatıyla görünmektedir. *Dün ve Bugün*'ü 48; *Yakın Tarihimiz*'i 52 hafta muntazam bir şekilde basabilmesi bu hükmümüzün bir delilidir. İkinci mecmua için teferruatlı bir fihrist vermesi de ilk ve son örnek olması bakımından dikkate değer.¹²

¹² Türkiye'de mecmuacılığın büyük isimlerinden Tahsin

f) Bu devrede İ.F. Sertelli'nin öncülüğünün yanı sıra tarih mecmuacılığına çıkardığı beş tarih ve bir coğrafya mecmuası ile en çok emek veren (1950-1965) nâşir N.A. Banoğlu'dur. Bilhassa ilk devrede çıkardığı 38 sayılı Tarih dünyası muhtevasının zenginliği ile dikkati çekmektedir.

g) Tarih mecmuacılığının en muntazam ve meslekî disiplinle gerçekleştiren ve mecmua eki olarak verdiği kitaplarla tarihçiliğimize en büyük katkısı, bilhassa *Mufassal Osmanlı Tarihi* ile, yapan S. İskit olmuştur.

h) Tarih mecmuacılığında Nisan 1950'de çıkardığı *Tarih Orduya Sesleniyor* isimli mecmua ile ilkler arasına giren nâşirlerden Cemal Kutay, mecmuanın tarifine aykırı bir şekilde ekseriya kendi yazılarından ibaret mecmualarıyla dikkati çekmiştir. Tıpkı mehazsız kitapları ve yazıları gibi bilhassa kendi yazılarına tahsis ettiği mecmuaları bu türün tarihçiliğimiz için bir kazanç olmayan örneklerini teşkil etmekte rakipsizdir.

i) Bu türden mecmuaların piyasaya cilt halinde de verilenleri bulunmakla beraber, nüshaları gittikçe daha zor bulunmaktadır. *Tarihten Sesler*, *Tarih Dünyası*'nın ve *Tarih Hazinesi*'nin son sayıları çok nadirdir. En çok bulunanları, aslî ciltleriyle *Resimli Tarih Mecmuası* ile *Yakın Tarihimiz*'dir.

Tarih mecmuaları dışında kalan diğer mecmualarda ve gazetelerde de bilhassa hâtırat tefrikaları bulunmasma rağmen bunların bir dökümü yapılabilmüş değildir. Tarih mecmualarının araştırmalar için sağlayacağı imkânlarla işaret etmek ve dikkati çekmek zarureti her türlü izahtan beridir. Diğer taraftan bu tür mecmuaların bir kısmı gelişen matbaacılığın imkanlarından faydalanılarak tıpkı basım olarak da basılmalıdır düşüncesi gerçekçi görünüyor.

Demiray (1903-1971), her nedense tarihe dair her hangi bir mecmua çıkarmamıştır. 1939'da *Doküman* adıyla iki sayı çıkardığı mecmuanın 1. Sayısı Hatay, 2. Sayısı da Bolu hakkındadır. Alt başlığında "tarih" kelimesi geçmesine rağmen, bu türe pek uygun düşmemektedir.